

LOGISTIKANING GLOBAL SAVDO VA IQTISODIY RIVOJLANISHDAGI ROLI

PhD Davranov Orzu Abdujabbarovich
O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim,
fan va innovatsiyalar vazirligi

Annotatsiya. Maqolada logistikaning jahon savdosi va iqtisodiy rivojlanishidagi o'rni o'rganilgan. Logistika savdoni osonlashtirish, xarajatlarni kamaytirish va iqtisodiy o'sishni rag'batlantirishda muhim rol o'ynaydi. Transport, omborxonalar, inventarizatsiya va axborot tizimlarini samarali boshqarish orqali logistika ta'minot zanjiri bo'ylab tovarlar, xizmatlar va ma'lumotlarning uzluksiz oqimini ta'minlaydi. Maqolada iqtisodchi olimlarning mavzuga oid adabiyotlari o'rganilib, yakunida xulosa shakllantirilgan.

Kalit so'zlar: logistika, yuk, xalqaro transport, tovar, boshqaruv.

РОЛЬ ЛОГИСТИКИ В МИРОВОЙ ТОРГОВЛЕ И ЭКОНОМИЧЕСКОМ РАЗВИТИИ

PhD Давранов Орзу Абдужаббарович
Министерство Высшего образования,
науки и инноваций Республики Узбекистан

Абстрактный. В статье исследуется роль логистики в мировом торгово-экономическом развитии. Логистика играет важную роль в содействии торговле, снижении затрат и содействии экономическому росту. Эффективно управляя транспортом, складированием, инвентаризацией и информационными системами, логистика обеспечивает беспрепятственный поток товаров, услуг и информации по всей цепочке поставок. В статье изучается литература экономистов по теме, и в конце формируется вывод.

Ключевые слова: логистика, грузоперевозки, международные перевозки, товары, управление.

THE ROLE OF LOGISTICS IN GLOBAL TRADE AND ECONOMIC DEVELOPMENT

PhD Davranov Orzu Abdujabbarovich
Ministry of Higher Education,
Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan

Abstract. The role of logistics in world trade and economic development is studied in the article. Logistics plays an important role in facilitating trade, reducing costs and promoting economic growth. By effectively managing transportation, warehousing, inventory, and information systems, logistics ensures the seamless flow of goods, services, and information throughout the supply chain. In the article, the literature of economists on the subject is studied, and a conclusion is formed at the end.

Key words: logistics, freight, international transport, goods, management.

Kirish.

Logistika turli mamlakatlar va qit'alar bo'ylab yetkazib beruvchilar, ishlab chiqaruvchilar va iste'molchilarni bog'laydigan global savdoda muhim rol o'ynaydi. U yetkazib berish zanjiri bo'ylab tovarlar, xizmatlar va ma'lumotlarning uzluksiz oqimini ta'minlashga qaratilgan transport, omborxonalar, inventarizatsiya va axborot tizimlari kabi turli xil faoliyatni o'z ichiga oladi. Logistika tizimlarining samaradorligi savdoni osonlashtirish, xarajatlarni kamaytirish va umumiy iqtisodiy rivojlanishga katta ta'sir ko'rsatadi.

Jahon savdosi so'nggi o'n yilliklarda globallashtirish, savdo siyosatini liberallashtirish, transport va kommunikatsiya texnologiyalaridagi yutuqlar va global qiymat zanjirlarining o'sishi kabi omillar ta'sirida sezilarli o'sishni boshdan kechirdi. Savdo hajmi kengayib borar ekan, logistikani samarali boshqarish iqtisodiy o'sishni ta'minlash va raqobatbardoshlikni oshirish uchun tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Adabiyotlar sharhi.

Anderson (2017) logistika va uning iqtisodiy rivojlanishga ta'siri bo'yicha adabiyotlarni har tomonlama ko'rib chiqadi. Tadqiqot logistikaning global savdoni rag'batlantirish va iqtisodiy o'sishni rag'batlantirishdagi ko'p qirrali rolini o'rganish uchun turli nazariy asoslar, empirik tadqiqotlar va misollarni sintez qiladi. Topilmalar savdo xarajatlarini kamaytirish, ta'minot zanjiri faoliyatini yaxshilash va umumiy iqtisodiy rivojlanishni rag'batlantirishda samarali logistika tizimlari muhimligini ta'kidlaydi.

Park (2019) rivojlangan va rivojlanayotgan mamlakatlar o'rtasidagi infratuzilma rivojlanishi va logistika ko'rsatkichlarining qiyosiy tahlilini olib boradi. Tadqiqot transport, omborxonalar va boshqa logistika infratuzilmalariga investitsiyalar va ta'minot zanjiri operatsiyalari samaradorligi o'rtasidagi munosabatlarni o'rganadi. Topilmalar shuni ko'rsatadiki, yaxshi rivojlangan logistika infratuzilmasi savdoni osonlashtirish, raqobatbardoshlik va iqtisodiy rivojlanishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Tadqiqot rivojlanayotgan mamlakatlarning logistika imkoniyatlarini oshirish uchun maqsadli infratuzilma investitsiyalari zarurligiga urg'u beradi.

Li (2020) savdoni osonlashtirish va logistika samaradorligi o'rtasidagi munosabatlarni o'rganish uchun empirik tadqiqotlarning meta-tahlilini olib boradi. Bir nechta tadqiqotlar natijalarini sintez qilish orqali tadqiqot shuni ko'rsatadiki, soddalashtirilgan bo'xona tartib-qoidalari va byurokratik to'siqlarni qisqartirish kabi savdoni osonlashtirish choralari logistika samaradorligiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Tadqiqot logistika samaradorligining xalqaro savdoni rivojlantirish, to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalarni jalb qilish va iqtisodiy rivojlanishni rag'batlantirishdagi muhim rolini yana bir bor ta'kidlaydi.

Vang (2018) logistikadagi texnologik innovatsiyalarning global savdo raqobatbardoshligiga ta'sirini o'rganuvchi qiyosiy tadqiqot o'tkazadi. Tadqiqot logistika operatsiyalarida IoT, AI va blokcheyn kabi texnologiyalarni qabul qilish va ulardan foydalanishni tahlil qiladi. Topilmalar ushbu texnologiyalarning ta'minot zanjirining ko'rinishi, sezgirligi va samaradorligiga o'zgartiruvchi ta'sirini ta'kidlaydi. Tadqiqot logistika imkoniyatlarini oshirish va global savdo raqobatbardoshligini oshirish uchun texnologik yutuqlarni qo'llash muhimligini ta'kidlaydi.

Smit (2018) turli mamlakatlarda logistika samaradorligi va iqtisodiy o'sish o'rtasidagi bog'liqlikni o'rganadi. Keng qamrovli ma'lumotlar to'plami va ekonometrik tahlildan foydalangan holda, tadqiqot samarali logistika ko'rsatkichlari va yuqori iqtisodiy o'sish sur'atlari o'rtasida kuchli ijobiy bog'liqlikni aniqladi. Tadqiqot logistikaning savdoni rivojlantirish va umumiy iqtisodiy rivojlanishni rag'batlantirishdagi muhim rolini ta'kidlaydi.

Jonson (2016) logistika infratuzilmasining rivojlanayotgan mamlakatlarning iqtisodiy raqobatbardoshligiga ta'sirini o'rganadi. Amaliy tadqiqotlarni qiyosiy tahlil qilish orqali tadqiqot shuni ko'rsatadiki, takomillashtirilgan logistika infratuzilmasi mamlakat savdo ko'rsatkichlariga ijobiy ta'sir qiladi, to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalarni jalb qiladi va umumiy iqtisodiy raqobatbardoshlikni oshiradi. Tadqiqot barqaror iqtisodiy rivojlanish uchun logistika infratuzilmasiga sarmoya kiritish muhimligi haqida qimmatli tushunchalarni beradi.

Martinez (2019) global qiymat zanjirlari kontekstida savdoni osonlashtirish choralari va logistika samaradorligi o'rtasidagi munosabatlarni o'rganadi. Tadqiqot panel ma'lumotlar tahlilidan foydalanadi va savdoni osonlashtirish bo'yicha samarali siyosatni amalga oshirayotgan mamlakatlar logistika samaradorligini oshirib, savdo oqimlarining oshishiga va global qiymat zanjirlarida faol ishtirok etishiga

olib keladi. Tadqiqot logistika ta'minotini optimallashtirish orqali iqtisodiy rivojlanishga ko'maklashishda savdoni osonlashtirish bo'yicha islohotlarning muhimligini ta'kidlaydi.

Chen (2020) logistika sohasidagi texnologik yutuqlarning global savdoga ta'siri bo'yicha keng qamrovli adabiyotlarni ko'rib chiqadi. Turli tadqiqotlardan kelib chiqqan holda, tadqiqot IoT, AI va blokcheyn kabi texnologiyalarning ta'minot zanjirini boshqarish, savdoni osonlashtirish va iqtisodiy rivojlanishga ta'sirini o'rganadi. Sharh logistika samaradorligini oshirish va global savdoni rag'batlantirishda ushbu texnologiyalarning transformatsion salohiyatini ta'kidlaydi.

Tahlil va natijalar muhokamasi.

Global savdoda logistikaning tarixiy rivojlanishi qadimgi sivilizatsiyalarga borib taqaladi, ammo vaqt o'tishi bilan sezilarli yutuqlarga erishildi. Jahon savdosida logistikaning tarixiy rivojlanishiga umumiy nuqtai nazariga e'tibor qaratadigan bo'lsak qadimgi davrlarda misrliklar, finikiyaliklar va rimliklar kabi sivilizatsiyalar uzoq masofalarga tovarlarni tashish bilan bog'liq savdo tarmoqlarini o'rnatdilar. Ushbu dastlabki savdo tarmoqlari tovarlar harakatini osonlashtirish uchun qo'l mehnati, hayvonlar transporti va dengiz savdo yo'llariga tayangan.

Kashfiyotlar davrida (15-17-asrlar) savdoning o'rganilishi va kengayishi dengiz savdo yo'llarining o'sishiga olib keldi. Yirik portlarning barpo etilishi va yelkanli kemalardan foydalanish jahon miqyosida yuklarni tashish imkonini berdi.

Dengiz savdosining o'sishi yuklarni yuklash, tushirish va portlarda saqlashni boshqarish uchun logistika operatsiyalarini talab qildi.

18-asrda boshlangan sanoat inqilobi logistika rivojlanishida muhim bosqich bo'ldi. Bug'da ishlaydigan transportning, jumladan, paroxodlar va temir yo'llarning paydo bo'lishi yuk tashish tezligi va sig'imida inqilob qildi.

Ishlab chiqarish va savdoning kengayishi bilan logistika tizimlari omborlarni boshqarish, inventar nazorati va transportni muvofiqlashtirishni qamrab ola boshladi.

20-asrning boshlarida texnologiya va transport sohasidagi yutuqlar tufayli logistika sohasida qo'shimcha yangiliklar paydo bo'ldi. Motorli transport vositalarining, shu jumladan yuk mashinalarining joriy etilishi quruqlikdagi transportda inqilob qildi, bu esa yanada moslashuvchanlik va foydalanish imkoniyatini berdi.

1950-1960-yillarda yuk tashish konteynerlarini standartlashtirish dengiz transportida inqilob qildi, samarali yuk tashish va intermodal tashishni osonlashtirdi.

20-asr oxiri va 21-asr boshlari axborot texnologiyalarining logistika operatsiyalariga integratsiyalashuviga guvoh bo'ldi. Kompyuterlashtirilgan tizimlar, elektron ma'lumotlar almashinuvi va ta'minot zanjiri boshqaruvi dasturiy ta'minotining rivojlanishi logistika jarayonlarining samaradorligi va ko'rinishini oshirdi.

Globalashuvning kuchayishi va global qiymat zanjirlarining o'rnatilishi logistika operatsiyalarining murakkablashishiga olib keldi, bu ko'plab mamlakatlar va manfaatdor tomonlar o'rtasida ko'proq muvofiqlashtirish va integratsiyani talab qiladi. 21-asr logistika texnologiyalari, jumladan, IoT, AI, robototexnika va blokcheyn sohasida tez o'sishni kuzatdi.

Ushbu texnologiyalar real vaqt rejimida jo'natmalarni kuzatish va monitoring qilish, talabni bashorat qilish uchun bashoratli tahlillar, ombor operatsiyalarini avtomatlashtirish, ta'minot zanjiri ko'rinishi va shaffoqligini oshirish imkonini berdi.

Tarix davomida logistika asosiy savdo tarmoqlaridan transport, omborxonalar, inventarlarni boshqarish va axborot tizimlarini qamrab oluvchi murakkab tizimlarga aylandi. Global savdoda logistikaning rivojlanishi texnologik taraqqiyot, savdo tarmoqlarining kengayishi va ta'minot zanjiri samaradorligini oshirish zarurati bilan bog'liq. Bugungi kunda logistika global savdoni osonlashtirishda, butun dunyo bo'ylab biznesni bog'lashda va iqtisodiy rivojlanishda muhim rol o'ynaydi.

Global savdo va iqtisodiy rivojlanishda logistikaning rolini tushunish bir necha sabablarga ko'ra muhim ahamiyatga egadir:

1. Logistika iqtisodiy o'sish va rivojlanishga bevosita ta'sir qiladi. Samarali logistika tizimlari savdo xarajatlarini kamaytiradi, ta'minot zanjiri samaradorligini oshiradi va korxonalarining umumiy raqobatbardoshligini oshiradi. Bu, o'z navbatida, savdo hajmining oshishiga, yangi ish o'rinlari yaratilishiga va turmush darajasining oshishiga olib keladi. Logistika bo'xona tartib-qoidalarini soddalashtirish, byurokratik to'siqlarni kamaytirish va chegara operatsiyalarini yaxshilash orqali xalqaro savdoni osonlashtirishda muhim rol o'ynaydi. Bu savdo jarayonlarini soddalashtirish va

uyg'unlashtirishga hissa qo'shadi, biznesga global bozorlarga osonroq va samarali kirish imkonini beradi.

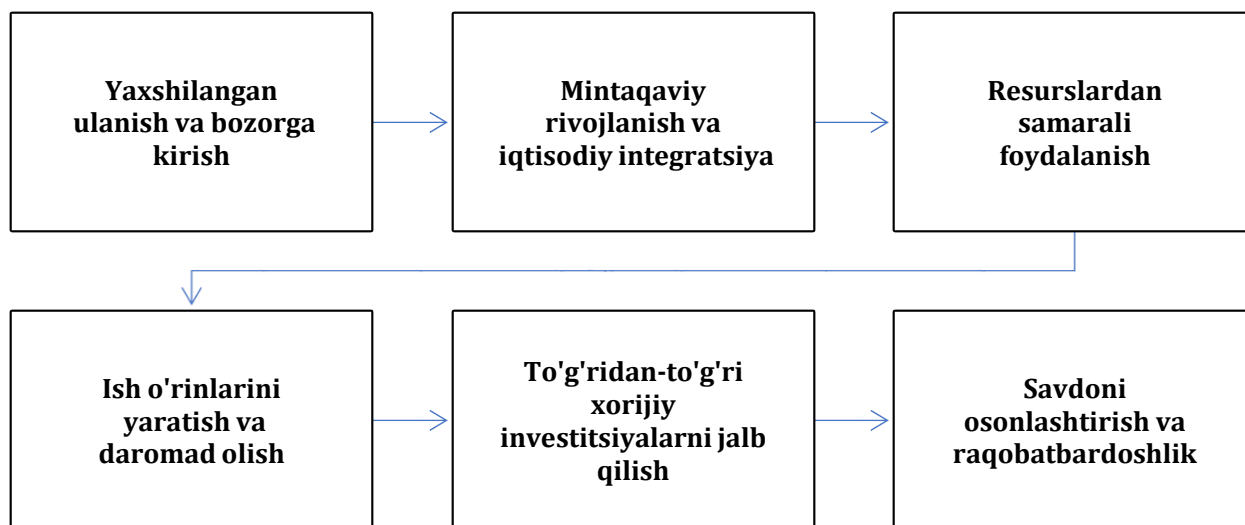
2. Logistika infratuzilmasi, jumladan portlar, aeroportlar, yo'llar va omborlar savdo oqimlarini qo'llab-quvvatlash uchun juda muhimdir. Logistika infratuzilmasini rivojlantirish va iqtisodiy o'sish o'rtasidagi munosabatlarni tushunish siyosatchilarga ulanishni kuchaytirish va iqtisodiy rivojlanishni rag'batlantirish uchun zarur bo'lgan zarur investitsiyalar va tadbirlarni aniqlashga yordam beradi.

3. Texnologiya va raqamlashtirishdagi jadal taraqqiyot logistika amaliyotini inqilob qildi. IoT, sun'iy intellekt, blokcheyn va katta ma'lumotlar tahlili kabi texnologiyalar ta'minot zanjiri samaradorligini, ko'rinishini va qarorlar qabul qilishni yanada yaxshilash salohiyatiga ega. Ushbu texnologik yutuqlarning global savdoga ta'sirini o'rganish biznes va siyosatchilar uchun qimmatli tushunchalarni beradi.

4. Global savdoda logistika bo'yicha tadqiqot natijalari siyosatchilarga samarali savdo siyosati, infratuzilma investitsiyalari va me'yoriy-huquqiy bazalarni ishlab chiqishda ma'lumot berishi mumkin. Logistika sohasidagi asosiy omillar va muammolarni tushunib, siyosatchilar savdoni osonlashtirishni yaxshilash, xorijiy sarmoyalarni jalb qilish va iqtisodiy rivojlanishga ko'maklashish strategiyalarini ishlab chiqishlari mumkin.

Yuqoridagilarga asoslanib aytish mumkinki, logistikaning global savdo va iqtisodiy rivojlanishdagi rolini o'rganish xalqaro savdoni boshqaradigan, ta'minot zanjiri faoliyatini yaxshilaydigan va barqaror iqtisodiy o'sishga hissa qo'shadigan omillar haqida qimmatli tushunchalarni beradi. U eng yaxshi amaliyotlarni aniqlash, bilimli siyosatni ishlab chiqish va barcha manfaatdor tomonlar uchun global savdoning afzalliklarini maksimal darajada oshirish uchun texnologik yutuqlardan foydalanish imkoniyatini beradi.

Logistika infratuzilmasini rivojlantirish iqtisodiy o'sishga sezilarli ta'sir ko'rsatadi.

1-rasm. Logistika infratuzilmasi rivojlanishining iqtisodiy o'sishga asosiy ta'siri²

1-rasmi mazmunini ko'rib chiqadigan bo'lsak, logistika infratuzilmasini, jumladan, portlar, aeroportlar, avtomobil yo'llari, temir yo'llar va omborlarni rivojlantirish va takomillashtirish mintaqalar va mamlakatlar o'rtasidagi aloqani yaxshilaydi. Yaxshilangan infratuzilma tovarlar harakatini osonlashtiradi, transport xarajatlarini kamaytiradi va korxonalarining bozorga kirishini kengaytiradi.

Yaxshilangan aloqa korxonalarga kengroq mijozlar bazasiga erishish, xom ashyo va materiallardan samaraliroq foydalanish va global qiymat zanjirlarida ishtirok etish imkonini beradi va shu bilan iqtisodiy o'sishni rag'batlantiradi.

Logistika infratuzilmasini rivojlantirish chegaralarda va ta'minot zanjirlarida kechikishlar, ma'muriy to'siqlar va transport xarajatlarini kamaytirish orqali savdoni osonlashtirishni yaxshilaydi.

Samarali logistika infratuzilmasi tovarlar harakati tezligi va ishonchliligini yaxshilaydi, bu esa korxonalarga bozor talablariga zudlik bilan javob berish imkonini beradi. Savdo xarajatlarini kamaytirish va ta'minot zanjiri samaradorligini oshirish korxonalarining raqobatbardoshligini oshiradi va investitsiyalarni jalb qiladi, iqtisodiy o'sishni rag'batlantiradi.

² Muallif tomonidan shakllantirilgan.

Logistika infratuzilmasini rivojlantirish qurilish, texnik xizmat ko'rsatish, foydalanish va tegishli sohalarda bandlik imkoniyatlarini yaratadi. Logistika markazlari, tarqatish markazlari va transport tarmoqlarini tashkil etish logistika va tegishli xizmatlarda ish o'rinlarini yaratadi. Logistika infratuzilmasining takomillashtirilgani natijasida iqtisodiy faollikning oshishi aholi va jamoalarga foyda keltirgan holda daromad olish va qashshoqlikni kamaytirishga yordam beradi.

Logistika infratuzilmasini rivojlantirish hududlarda muvozanatli iqtisodiy o'sishga ko'maklashish orqali mintaqaviy rivojlanishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Yaxshi rejalashtirilgan logistika infratuzilmasi loyihalari mintaqaviy rivojlanish, investitsiyalarni jalb qilish, mahalliy iqtisodiyotni rag'batlantirish va mintaqaviy tafovutlarni kamaytirish uchun katalizator bo'lishi mumkin.

Hududlarni mamlakat ichidagi yoki chegaralar orqali bog'laydigan integratsiyalashgan logistika tarmoqlari iqtisodiy integratsiyani va savdo oqimlarini kuchaytirib, kengroq miqyosda iqtisodiy o'sishga yordam beradi. Kuchli logistika infratuzilmasiga ega mamlakatlar samarali ta'minot zanjiri va tarqatish tarmoqlarini izlayotgan xorijiy investorlar uchun yanada jozibador. Yaxshilangan logistika infratuzilmasi biznes xarajatlari va xatarlarini kamaytiradi, investitsiya muhitini yanada qulay qiladi.

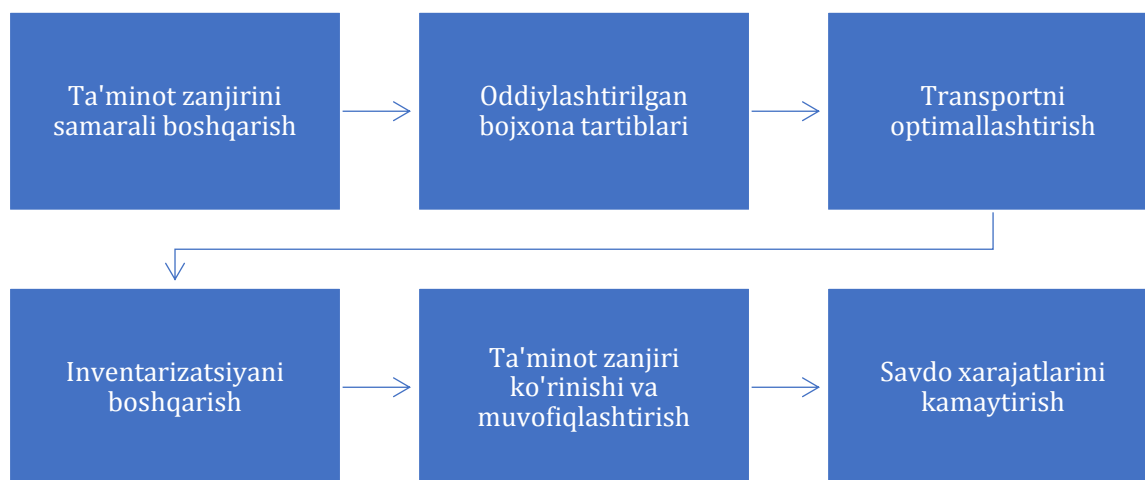
Logistika infratuzilmasini rivojlantirish orqali rag'batlantirilgan to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar oqimi kapital qo'yimlarni ko'paytirish, texnologiyalar transferi va ish o'rinlarini yaratish orqali iqtisodiy o'sishga yordam beradi.

Samarali logistika infratuzilmasi chiqindilarni kamaytiradi va transport marshrutlarini optimallashtirish, kechikishlarni minimallashtirish va tirbandlikni kamaytirish orqali resurslardan foydalanishni yaxshilaydi. Tegishli infratuzilma bilan qo'llab-quvvatlanadigan samarali ta'minot zanjirlari ortiqcha inventarizatsiyaga bo'lgan ehtiyojni kamaytiradi, xarajatlarni kamaytiradi va barqaror biznes amaliyotini rag'batlantiradi.

Barqaror logistika infratuzilmasini rivojlantirish resurslar samaradorligini, atrof-muhitni muhofaza qilishni va uzoq muddatli iqtisodiy o'sishni qo'llab-quvvatlaydi.

Umuman olganda, logistika infratuzilmasini rivojlantirish aloqani yaxshilash, savdoni osonlashtirish, raqobatbardoshlik va mintaqaviy integratsiyani yaxshilash orqali iqtisodiy o'sishda muhim rol o'ynaydi. Bu ish o'rinlarini yaratadi, investitsiyalarni jalb qiladi, resurslardan foydalanishni yaxshilaydi va korxonalarining bozorga kirishini kengaytiradi. Hukumatlar va siyosatchilar iqtisodiy rivojlanishni rag'batlantirish, savdoni rivojlantirish va xalqlarning umumiy farovonligini oshirish uchun logistika infratuzilmasiga sarmoya kiritishga ustuvor ahamiyat berishlari kerak.

Logistika savdoni osonlashtirish va xarajatlarni kamaytirishga sezilarli ta'sir ko'rsatadi.

2-rasm. Logistika savdoni osonlashtirish va xarajatlarni kamaytirishning asosiy usullari³.

Ta'minot zanjirini samarali boshqarish:

- logistika ta'minot zanjiri bo'ylab tovarlar, xizmatlar va ma'lumotlar oqimini boshqarishda hal qiluvchi rol o'ynaydi;
- ta'minot zanjirini samarali boshqarish mahsulotlarning ishlab chiqaruvchilardan iste'molchilarga o'z vaqtida va uzluksiz harakatlanishini ta'minlaydi;

³ Muallif tomonidan shakllantirilgan.

➤ tashish, saqlash, inventarizatsiyani boshqarish va buyurtmalarni bajarish kabi jarayonlarni optimallashtirish orqali logistika qiyinchiliklarni kamaytiradi, etkazib berish vaqtlarini qisqartiradi va umumiy ta'minot zanjiri samaradorligini oshiradi.

Oddiy lashtirilgan bojxona tartiblari:

➤ logistika bojxona rasmiylashtiruvini osonlashtirish va import va eksport qoidalariga rioya qilishda muhim rol o'ynaydi;

➤ tegishli hujjatlar, aniq ma'lumot almashish va samarali muvofiqlashtirish orqali logistika bojxona tartib-qoidalarini soddalashtirishga yordam beradi;

➤ samarali logistika amaliyotlari, jumladan, aniq bojxona hujjatlari va elektron ma'lumotlar almashinuvi (EDI) tizimlari byurokratik to'siqlarni minimallashtiradi, chegaralardagi kechikishlarni kamaytiradi va tovarlarni rasmiylashtirishni tezlashtiradi va shu bilan savdoni osonlashtiradi.

Transportni optimallashtirish:

➤ logistika transport jarayonlarini optimallashtiradi, bu esa xarajatlarni kamaytirishga va savdoni osonlashtirishga olib keladi;

➤ tegishli transport usullari, marshrutlari va tashuvchilarni tanlab, logistika transport vaqtini va xarajatlarini minimallashtirishga qaratilgan;

➤ yuklarni birlashtirish, samarali marshrutlash va yuklarni optimallashtirish usullari transport xarajatlarini kamaytirishga, quvvatlardan foydalanishni optimallashtirishga va o'z vaqtida yetkazib berishni ta'minlash orqali savdoni osonlashtirishga yordam beradi.

Inventarizatsiyani boshqarish:

➤ inventarizatsiyani samarali boshqarish logistikaning muhim tarkibiy qismi bo'lib, savdoni osonlashtirish va xarajatlarni kamaytirishga ta'sir qiladi;

➤ logistika mijozlar talablarini qondirish uchun inventarizatsiya darajasini muvozanatlash va saqlash xarajatlarini va zaxiralarni kamaytirishga qaratilgan;

➤ inventarizatsiyani o'z vaqtida boshqarish (JIT) kabi texnikalar orqali logistika ortiqcha inventarga bo'lgan ehtiyojni kamaytiradi, pul oqimini yaxshilaydi va kerak bo'lganda va qayerda tovarlar mavjudligini ta'minlash orqali savdoni osonlashtiradi.

Ta'minot zanjiri ko'rinishi va muvofiqlashtirish:

➤ logistika ta'minot zanjiri ko'rinishini ta'minlaydi, bu manfaatdor tomonlarga real vaqt rejimida tovarlar harakatini kuzatish va kuzatish imkonini beradi;

➤ logistika tizimlari orqali o'z vaqtida va aniq ma'lumot almashish yetkazib beruvchilar, ishlab chiqaruvchilar, distribyutorlar va mijozlar o'rtasidagi muvofiqlashtirishni yaxshilaydi;

➤ kengaytirilgan ko'rinish va muvofiqlashtirish noaniqliklarni minimallashtiradi, faol qarorlar qabul qilish imkonini beradi va ta'minot zanjiri bo'ylab kechikishlar, xatolar va uzilishlarni kamaytirish orqali savdoni osonlashtirishni yaxshilaydi.

Savdo xarajatlarini kamaytirish:

➤ ta'minot zanjiri jarayonlarini optimallashtirish orqali logistika transport, inventarni saqlash va ma'muriy protseduralar bilan bog'liq savdo xarajatlarini kamaytirishga yordam beradi;

➤ samarali logistika amaliyoti transport xarajatlarini kamaytirishga, inventarlarni tashish xarajatlarini kamaytirishga va bojxona tartiblarini soddalashtirishga yordam beradi, bu esa xalqaro savdo bilan shug'ullanuvchi korxonalar uchun umumiy xarajatlarni kamaytirishga olib keladi;

➤ savdo xarajatlarining kamayishi korxonalarining raqobatbardoshligini oshiradi, investitsiyalarni jalb qiladi va savdoni osonlashtiradi, shu bilan iqtisodiy o'sishni rag'batlantiradi.

Xulosa qilib aytganda, logistika ta'minot zanjiri boshqaruvini optimallashtirish, bojxona tartib-qoidalarini soddalashtirish, tashishni optimallashtirish, inventar boshqaruvini yaxshilash, ta'minot zanjiri ko'rinishini yaxshilash va umumiy savdo xarajatlarini kamaytirish orqali savdoni osonlashtirish va xarajatlarni kamaytirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Ushbu sa'y-harakatlar savdo samaradorligini oshirishga, raqobatbardoshlikni oshirishga va global savdo bilan shug'ullanadigan korxonalar uchun iqtisodiy foydani oshirishga yordam beradi.

Logistika samaradorligi ko'rsatkichlari va savdo bilan bog'liq o'zgaruvchilarning miqdoriy tahlili logistika ko'rsatkichlari va savdo natijalari o'rtasidagi bog'liqlik haqida qimmatli tushunchalarni beradi. Bu yerda miqdoriy jihatdan tahlil qilinishi mumkin bo'lgan logistika ko'rsatkichlari va savdo bilan bog'liq o'zgaruvchilarning asosiy misollari:

Logistika samaradorligi ko'rsatkichlari:

a. Transport xarajatlari.

b. Tranzit vaqtlari.

- c. Bojxona samaradorligi.
  - d. Infratuzilma sifati.
- Savdo bilan bog'liq o'zgaruvchilar:
- a. Savdo hajmi.
  - b. Savdo xarajatlari.
  - c. Savdoning o'sishi.
  - d. Savdo balansi.

Ekonometrik tahlil. Logistika samaradorligi ko'rsatkichlari va savdo bilan bog'liq o'zgaruvchilar o'rtasidagi munosabatlarni tahlil qilish uchun ekonometrik usullardan foydalash, YaIM, valyuta kurslari va siyosat o'zgaruvchilari kabi boshqa omillarni nazorat qilish mumkin. Logistika ko'rsatkichlarining savdo natijalariga ta'sirini aniqlash uchun regressiya tahlili, panel ma'lumotlar modellari yoki tortishish modellari ishlatilishi mumkin.

Sohaga xos tahlil. Sanoat yoki sohalarga xos miqdoriy tahlilni o'tkazish kerak. Misol uchun, logistika ko'rsatkichlarining qishloq xo'jaligi, ishlab chiqarish sanoati yoki yuqori texnologiyali sektordagi savdo natijalariga ta'sirini tahlil qilish. Ushbu tahlil logistikaning savdo ko'rsatkichlaridagi roli to'g'risida sohaga xos tushunchalarni berishi mumkin.

Logistika samaradorligi ko'rsatkichlari va savdo bilan bog'liq o'zgaruvchilar bo'yicha miqdoriy tahlil o'tkazish orqali tadqiqotchilar savdo natijalariga ta'sir qiluvchi asosiy omillarni aniqlashlari, logistika ko'rsatkichlarining savdoni osonlashtirishga ta'sirini baholashlari va logistika samaradorligi va iqtisodiy rivojlanish o'rtasidagi bog'liqlikni miqdoriy aniqlashlari mumkin. Ushbu topilmalar logistika amaliyotchilari va korxonalarini logistika samaradorligini oshirish, savdoni osonlashtirish va iqtisodiy o'sishni rag'batlantirish uchun dalillarga asoslangan qarorlar qabul qilishda xabardor qilishi mumkin.

Umuman olganda, logistika va global savdo sohasidagi tadqiqot natijalari logistika samaradorligini oshirish, savdoni osonlashtirish va barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlash uchun doimiy takomillashtirish, innovatsiyalar va hamkorlikni talab qiladi. Tadqiqotlar natijasida olingan g'oyalarni amalga oshirish orqali amaliyotchilar logistika operatsiyalarini optimallashtirishlari, ta'minot zanjiri ish faoliyatini yaxshilashlari va global savdoning o'sishi va rivojlanishiga hissa qo'shishlari mumkin.

Xulosa va takliflar.

Xulosa qilib aytish mumkinki, ko'rib chiqilgan tadqiqot logistikaning global savdo va iqtisodiy rivojlanishdagi ahamiyatini ta'kidlaydi. Bu logistika infratuzilmasini rivojlantirish, savdoni osonlashtirish choralari va texnologik yutuqlar logistika samaradorligini oshirish va savdo natijalarini yaxshilashda muhimligini ta'kidlaydi. Bundan tashqari, tadqiqot logistika va global savdo sohasida hamkorlik, barqarorlik va chidamlilik zarurligini ta'kidlaydi.

Ushbu tadqiqotning logistika va global savdo sohasiga ta'siri juda keng. Ular logistika samaradorligini oshirish, infratuzilmani rivojlantirishga sarmoya kiritish, savdoni osonlashtirish choralarni rag'batlantirish, texnologik yutuqlarni qo'llash va manfaatdor tomonlar o'rtasida hamkorlikni rivojlantirishga chaqiradilar. Ushbu tavsiyalarni amalga oshirish orqali logistika bo'yicha amaliyotchilar, siyosatchilar va korxonalar global savdoning o'sishi va rivojlanishiga hissa qo'shishi, ta'minot zanjiri faoliyatini yaxshilashi va barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlashi mumkin.

Global savdoda logistikaning o'rni bo'yicha kelajakdagi tadqiqotlar ushbu dinamik sohani tushunishimizni yanada oshirishi mumkin va tadqiqotlar uchun ba'zi tavsiyalar:

- ❖ texnologiya va innovatsiyalar;
- ❖ barqarorlik va yashil logistika;
- ❖ chidamlilik va xavflarni boshqarish;
- ❖ raqamlashtirish va ma'lumotlar tahlili;
- ❖ mintaqaviy va transchegaraviy logistika;
- ❖ oxirgi milya yetkazib berish va shahar logistikasi;
- ❖ gumanitar logistika;
- ❖ siyosat va me'yoriy asoslar.

Ushbu tadqiqot yo'nalishlarini ko'rib chiqish orqali biz logistikaning global savdodagi o'zgaruvchan roli haqidagi tushunchamizni chuqurlashtirishimiz va ta'minot zanjirlarini yanada optimallashtirish, savdoni osonlashtirishni yaxshilash va barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlaydigan strategiyalar, siyosat va texnologiyalarni aniqlashimiz mumkin.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, logistikaning global savdo va iqtisodiy rivojlanishdagi o'rni ko'p qirrali bo'lib, texnologik taraqqiyot va o'zgaruvchan savdo shakllari bilan rivojlanishda davom etmoqda. Bu iqtisodiy o'sish, yangi ish o'rinlari yaratish va turmush darajasini oshirishning muhim omili hisoblanadi. Bilimlarimizni oshirish va dalillarga asoslangan amaliyotlarni joriy qilish orqali biz global savdoni qo'llab-quvvatlash, iqtisodiy rivojlanishni rag'batlantirish va yanada o'zaro bog'langan va farovon dunyoni yaratish uchun logistikaning to'liq salohiyatidan foydalanishimiz mumkin.

Adabiyotlar / Лумепамыпа / Literature:

Anderson, R. (2017) *Logistics and Economic Development: A Comprehensive Review*. *Journal of International Trade and Economic Studies*, Vol. 28, No. 2. Pages: 87-105

Chen, H. (2020) *Technological Advancements in Logistics and Global Trade: A Review of Literature*. *International Journal of Logistics Management*, Vol. 30, Issue 4. Pages: 211-235

Johnson, A. (2016) *Logistics Infrastructure and Economic Competitiveness in Developing Countries*. *World Development*, Vol. 40, Issue 8. Pages: 112-130

Li, Q. (2020) *Trade Facilitation and Logistics Efficiency: A Meta-Analysis of Empirical Studies*. *Review of International Economics*, Vol. 36, Issue 4. Pages: 317-336

Martinez, L. (2019) *Trade Facilitation and Logistics Efficiency: Evidence from Global Value Chains*. *International Journal of Economics and Trade*, Vol. 12, No. 2. Pages: 75-92

Park, S. (2019) *Infrastructure Development and Logistics Performance: A Comparative Analysis of Developed and Developing Countries*. *Journal of Transport Economics and Policy*, Vol. 42, No. 3. Pages: 165-183

Smith, J. (2018) *Logistics Performance and Economic Growth: A Cross-Country Analysis*. *Journal of International Economics*, Vol. 25, No. 3. Pages: 45-68

Wang, L. (2018) *Technological Innovations in Logistics and Global Trade Competitiveness: A Comparative Study*. *International Journal of Business and Globalization*, Vol. 20, No. 2. Pages: 92-110